

”Jeg Kan”
teater som metode
Rapport
2010

Av Marianne Gran

Anders Olsen

Terje Floberg

Peter Hedman

Espen Kvark Kvernbergh

Malin Salthammer

Forord

Tønsberg kommune gjennomførte prosjektet, i samarbeid med NAV i Vestfold. Prosjektet ble finansiert av NAV gjennom programmet FARVE– forsøksmidler arbeid og velferd. Målgruppen var aktørene som fra 2008 hadde vært med i prosjektet ”Jeg Tør”.

I vårsemesteret var det to aktører som begynte på fagbrev i ”Barn og ungdomsarbeid”, seks aktører tok norsk som privatister, en aktør var i arbeidstrening, to var under individuell oppfølging og en aktør var i eget utdanningsløp. Vårsemesteret skulle kulminere i gjennomføring av en konferanse.

I høstsemesteret var det en aktør som begynte på matematikk, to aktører begynte på matematikk og historie, to aktører fortsatte på fagbrev i barn- og ungdomsarbeid, en aktør var i arbeidstrening og en aktør var under individuell oppfølging.

Grunnen til reduksjon av antall aktører fra 11 våren -10 til 7 høsten -10, var at to var klare for andre tiltak i NAV med mer spesifisert målsetting i forhold til arbeid. En flyttet fra Tønsberg, Den siste aktøren ble forhindret i å delta på grunn av personlige utfordringer.

Det involverte personalet har vært tverrfaglig og alle har hatt sine ansvarsområder.

Marianne Gran - prosjektleder

Anders Olsen – Assisterende prosjektleder/foto og film ansvarlig

Terje Floberg – lærer norsk/kreativ skriving

Ragnar Gjertsen – lærer i norskfaget

Peter Hedman – swot ansvarlig

Terje Johannesen – musikkansvarlig

Geir Ove Kvalhaim – instruktør i skuespill for TV/Film

Espen Kvarik Kvernbergh - teater/regi

Malin Salthammer – danseinstruktør

Tønsberg 14.januar 2011

Marianne Gran

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	4
Norsk som privatist.....	5
Undervisningsopplegget.....	5
Lekser og studieteknikk.....	6
Fravær.....	7
Tiltak som ble gjennomført ovenfor aktørene som tok norsk.....	7
Eksamen	8
Barn- og ungdomsarbeid.....	9
Andre aktører.....	10
Konferansen.....	11
SWOT – som målstyingsverktøy.....	13
Dans.....	14
Skrivekurs og kurs i skuespillerteknikk	16
Skrivekurs.....	17
Skuespillerteknikk.....	18
Fotokurs.....	19
Filmkurs.....	20
Oppsummering og avslutning	21

Innledning

Fra 1. januar (med oppstart den 3. januar) skiftet prosjektet «Jeg Tør» navn til «Jeg kan» for å markere at aktørene var i ferd med å ta et steg videre.

Prosjektet hadde som mål tilbakeføring til arbeidslivet i vid forstand ved bruk av teater som metode. Aktørene er unge mennesker som har falt ut av skole og/eller arbeidslivet eller mangler arbeidslivsfering pga psykiske og/eller sammensatte vansker.

Mølla ungdomsklubb har vært vårt tilholdssted siden oppstarten av «Jeg tør» høsten 2008. Her har vi disponert to kontorer samt hatt tilgang på to etasjer der vi har hatt muligheten til å utfolde oss med stor frihet. Det er fasiliteter som fullt utstyrt kjøkken, kopi og faksmaskin, internett etc. Vi har leid lokalene og har hatt et nært og godt samarbeid med Ungdomskontoret som holder til i toppetasjen på bygget og som også er primærbruker av bygget.

Aktørene har fått stor tilhørighet til og blitt fortrolig med stedet. Det oppleves som avslappet og lite institusjonalisert. Mølla ungdomsklubb er brukt som base for de fleste aktivitetene. Beliggenheten sentralt i Tønsberg passer godt med tanke på offentlig kommunikasjon, og også som utgangspunkt for aktiviteter andre steder. Det er nært bibliotek, kunstmuseum, kafeer etc.

Prosjektet har hatt som mål å gjøre aktørene i stand til å utføre yrkesrettet arbeid, og/eller utdanning. Delmål har vært personlig vekst, opplevelse av mestring, styrke og utvikle selvbildet.

Norsk som privatist.

Det ble besluttet at de som ville ta norsk på videregående nivå skulle gis muligheten til å gjøre dette innenfor rammen av prosjektet og dette ble gjennomført med ekstern hjelp fra norsklærer Gjertsen, samt Floberg, som gruppen kjente fra skrivekurs tidligere.

Den største innsatsen var rettet mot de 6 som fra januar 2010 var i ferd med å ta norsk for videregående som privatister. Deres timeplan gikk over tre dager, tirsdag til torsdag, i tillegg til fellesaktivitetene som ble arrangert, i hovedsak på fredager, men etter hvert også på mandager.

Undervisningsopplegget

Omtrent 2/3 av tiden dedikert til norskundervisningen gikk med til klassisk klasseromundervisning, mens det ble lagt opp til alternativ undervisning den resterende tiden. Aktørene hadde tidvis store motivasjonsproblemer. Både som gruppe, men også enkeltvis. Dette var utfordrende da det gjerne hadde en viss smitteeffekt om en begynte å falle ut. Selv snakket de fleste om store konsentrasjonsvansker, men det er vanskelig å bedømme hva som var årsak til dette. Samtlige i denne gruppen må kunne sies å ha gode kunnskaper innen særinteresseområder, og det var også tidvis god faglig progresjon i periodene med høyt engasjementsnivå. Disse periodene var riktignok både få, korte og med høyst ujevne mellomrom og utfordringen til personalet var stadig å finne nye måter å lokke frem interessen for faget hos aktørene i norskgruppen.

. Gjertsens bakgrunn som mangeårig lærer i norskfaget gjorde undervisningen så tilnærmet lik skolesituasjonen som mulig, mens Flobergs bakgrunn med undervisning i kreativ skriving introduserte en mer leken tilnærming til faget. Det var glidende overganger i deres undervisning og de delte på oppgavene seg i mellom slik det passet seg. Begge tok tak i litteratur og språkhistorie, og der den ene slapp tok den andre opp tråden.

Undervisningen foregikk i våre faste lokaler på Mølla ungdomsklubb. Lokalene egner seg godt til alternativ undervisning, og minner lite om et klasserom. For aktørene har

dette hatt mange fordeler, blant annet ved at det er trygge og gjenkjennelige lokaler. Det er fasiliteter her vi har fri tilgang på og mulighetene for å gjøre ting uten om det vanlige har vært store. For Gjertsen sin del har det nok vært noen utfordringer knyttet til dette, for til tross for at fasilitetene er gode har det manglet noe på hjelpemidler man kjenner igjen fra skolen som for eksempel tavle. Dette har blitt løst etter hvert som utfordringene har presentert seg. På grunn av det stramme tidsskjemaet Gjertsen opererte under, og hans rolle som faglig ansvarlig, ble det ikke lagt så mye vekt på å fjerne seg fra skolestandarden når han underviste. Det ville også medført mye ekstra arbeid for en med så mye rutine i forhold til faget, og vi ønsket ikke å avvike mye fra malen. Lokaltetene og den totale rammen opplevdes som avvik nok.

Floberg fulgte i mindre grad enn Gjertsen skolenormen, selv om han hadde mye samme temaer å formidle aktørene. Introduksjonen til skrivingen ble gjort mye mer lystbetont, og den teoretiske delen av undervisningen ble gjort mer aktiv ved at aktørene produserte egne hjelpemidler mens de gikk igjennom fagmaterialet.

Et sideprosjekt som gikk kontinuerlig ved siden av norskundervisningen var tidslinje for litteraturhistorie. Dette ble produsert i form av en lang papirrull der aktørene litt etter litt plasserte på tidslinjene hendelsene de lærte om i undervisningen.

Samhandling kombinert med avbrekk fra læreboka var et stadig tilbakevendende mønster som ble benyttet i undervisningen.

Lekser og studieteknikk

Aktørene fikk lekser og hjemmeoppgaver på lik linje med elever i den videregående skolen. Disse ble gjennomført pliktoppfyllende, men ikke alltid med forventet nivå. Det tok litt tid å få aktørene til å forstå hvordan en skriftlig tekst skulle utformes, hvor mye tekst det var forventet å levere og i hvilken språkdrakt. Dette var noe som ble merkbart bedre ganske raskt, da det ble lagt stor vekt på.

Det ble foretatt introduksjon til klassisk studieteknikk for norskgruppen. Dette bestod i å lære seg gode rutiner ved lesing av lekser, skape seg gode omgivelser og tilegne seg nyttige metoder man kan huske stoffet på. Noen enkle assosiasjonsøvelser ble også trukket frem som eksempler på hvordan man pugger til eksamener etc. Dette prosjektet kom noe sent i gang, og selv om noen av aktørene mente å sitte igjen me

et positivt inntrykk av innspillene de fikk var det for kort tid til at det målbare resultater å hente fra denne korte innføringen i studieteknikk.

Fravær

Fraværet i denne perioden var ganske lavt gruppen sett over et. En av aktørene markerte seg med vesentlig høyere fravær enn de andre, men gruppen som helhet var stort sett tilstede når undervisningen foregikk. Gjennom hele prosjektet har fravær hvert et tema vi har jobbet med. Det har vært gjennomført flere forskjellige tiltak for å holde det til et minimum, på oppmuntring og disiplinære tiltak. Ved å se tilbake er det lett å konkludere med at mengden fravær har hatt sammenheng med hvor lett det har vært for aktørene å motivere seg for de forskjellige aktivitetene vi har gjennomført.

Norsk har ikke vært en av de aktivitetene som har vært rangert høyest, men det har likevel vært et mindretall som har stått for den største delen av fravær. De fleste har kommet til undervisning uansett, mens noen får har vi vært nødt til å mase ekstra på. Hele tiden har det vært en avveining mellom å la aktørene være voksne nok til å ta eget ansvar og å sørge for at aktørene får den undervisningen som er nødvendig for at de skal klare å gjennomføre og bestå eksamen til slutt.

Det har blitt gjort individuelle vurderinger i forhold til fravær. Ved behov har vi ringt, noen ganger sendt e-post for å oppnå kontakt, og ved noen få anledninger har vi møtt opp hjemme hos aktører for å forsikre oss om at alt er bra, og at de ikke uteblir i for stor grad fra undervisningen.

Tiltak som ble gjennomført ovenfor aktørene som tok norsk:

Spill:

Gruppen laget i fellesskap et spill som skulle brukes i forbindelse med norskundervisningen. Det var i aller høyeste grad et kunnskapsspill som tok sikte på å virke som repetisjon fra de temaer som aktørene gikk gjennom i den mer klassiske undervisningen, samt repetisjon i forhold til grammatikk og skriveregler. Aktørene var delaktige i hele prosessen av arbeidet, i sær produksjon av spørsmålskort. De laget spørsmål og svar fra kapitlene de gikk gjennom som de leverte videre til produksjon av spillekort. Det var lagt inn humoristiske elementer i spillet i form av

felter/sjanseskort som enten gav spilleren en fordel eller en utfordring. Alle utfordringer skulle løses med test av kunnskap (mao. svare på spørsmål).

Motivasjonen for å lage dette spillet var å fungere som et avbrekk fra den normale undervisningsformen fra grunnskolen som de fleste hadde liten, eller i beste fall dårlig erfaring med. Målsettingen var at aktørene som tok norsk skulle motiveres ved at konkurranseinstinktet ble stimulert og det ble også lagt inn belønning for seier, både i form av en vandrepokal, men også premier av typen gavekort på kaffe etc.

Spillet ble brukt, gjerne etter ønske fra aktørene selv, ca. hver andre uke fra det var ferdigstilt i slutten av februar og frem til slutten av april da eksamen nærmet seg. Dette fungerte som en fin og positiv måte å repetere stoffet fra læreboken og gav samtidig aktørene et eierskapsforhold til fagstoffet.

Quiz:

Andre tiltak som kun var forbeholdt norskgruppen var mindre quizrunder der aktørene konkurrerte med hverandres quizer og dermed var det gjerne den som laget de vanskeligste spørsmålene som vant. Det ble gjennomført større quizer i regi av personalet. Disse kunne inkludere, ved siden av spørsmål om fag, elementer som var ment som rent humoristiske, men også tenkt til å gi økt konsentrasjon og fokus.

Eksamen

Aktørene i norskgruppen var oppe til både skriftlig og muntlig eksamen. Samtlige seks bestod muntlig eksamen, mens en strøk til skriftlig. Det bør legges til at eksamen dette året jevnt over bar preg av dårlig besvarelser over hele landet, og at gruppen i så måte lå på landssnittet (dette i følge Gjertsen). Den ene som strøk er i prosessen å ta opp igjen skriftlig eksamen.

Det var første forsøk på å ta eksamen i norsk for alle seks, og en av aktørene hadde heller ikke fullført grunnskole. En annen hadde, fra andre (medisinsk/diagnostisk) hold, blitt levnet liten tiltro til å klare å gjennomføre noen form for utdanning over grunnskolenivå.

Ved både den skriftlige og muntlige eksamen ble aktørene fulgt opp av personalet. På grunn av en kommunikasjonsfeil med eksamenskontoret i Vestfold fikk ikke aktørene

anledning til å gjennomføre eksamen ved å bruke PC, men måtte skrive for hånd. Dette skapte unødvendig press, og enkelte av aktørene var på grensen til å avfeie hele eksamen. Til tross for iherdig innstillinger fra prosjektledelse og forsøk på dialog med eksamens administrasjonen lot det seg ikke gjøre å endre på dette på dagen.

Aktørene berømmes for å ha stått løpet ut og taklet denne utfordringen og omstillingen det var. Hvorvidt dette påvirket resultatet av eksamen er vanskelig å vurdere. Som nevnt var ikke elevenes prestasjoner langt fra det man opplevde på landsbasis, og det avvek heller ikke fra de faglige forventningene til Gjertsen.

Etter eksamen har to aktører tatt skrittet videre ut av prosjektet, over i mer arbeidsrettet trening, en ved Fønix kompetansesenter og en ved Velle utvikling der de begge er til utredning for å finne retningen de ønsker å gå videre.

En av aktørene som tok eksamen i norsk har flyttet fra Tønsberg da personlige omstendigheter gjorde at en miljøforandring var et fornuftig alternativ.

Barne- og ungdomsarbeid

To aktører tok fatt på et utdanningsløp ved Kompetansebyggeren Tønsberg Ressurs der begge deltok i faget «Barne- og Ungdomsarbeid». Dette utdanningsløpet er lagt over 5 år (med eventuell opparbeidet relatert arbeidserfaring trukket fra). Det første året er rent teoretisk, med en dag undervisning og ukentlige oppgaver. De fire neste årene består av praksis der minst et år må være innenfor barnehage.

Dette har vært en aktivitet som i stor grad har vært en selvstendig aktivitet for de to gjeldende aktører, med ukentlig dialog og oppfølging i prosjektet. Frem til sommeren fungerte dette tilfredsstillende.

I løpet av høsten ble det dedikert to dager til leksehjelp for de aktørene som var under utdanning. Dette tilbudet ble i liten grad benyttet av de to aktørene, lite tidlig på høsten, noe mer etter hvert som eksamen nærmet seg.

Eksamen var i begynnelsen av desember. En aktør var strålende fornøyd med sin innsats. Den andre fikk derimot ikke gjennomført eksamen på grunn av manglende betaling. I prosjektet har vi strukket oss langt for å hjelpe aktørene i å følge opp sine forpliktelser, men i dette tilfelle ble aldri saken nevnt og det har antagelig vært en misforståelse fra aktørens side om at eksamensavgift var inkludert i semesteravgiften ved Tønsberg Ressurs. På den annen side oppdaget ikke skolen dette heller før eksamensdagen. Denne aktøren hadde imidlertid hatt en strevsom høst og uttrykte ønske om å få gå et halvt år på nytt ved Tønsberg Ressurs, et av to alternativ som ble lagt frem som løsning. Det andre var å ta fatt på den nødvendige praksisen og heller gå opp til eksamen på nytt til våren på eget initiativ. Siste eksempel fremstod som uoverkommelig for aktøren med tanke på de teoretiske utfordringene. Det hadde vært et av de større hindrene i utgangspunkt. Likevel var aktøren tilfreds med muligheten til å fullføre utdanningen uten for store forsinkelser i forhold til det opprinnelige tidsperspektivet.

Andre aktører

En av aktørene har siden januar 2010 tatt fatt på et selvstendig utdanningsforløp i Danmark. En forskole til videre, høyere utdanning som ble fullført og bestått i løpet av et semester. Etter eget ønske valgte aktøren å ta en pause i løpet av høsten for å få en oversikt over egen økonomisk situasjon og legge praktiske utfordringer i Norge bak seg før videre utdanning i januar 2011.

En aktør har vært i jobbtrening ved en forretning i Sandefjord. Dette har i følge aktøren selv vært både utfordrende og utviklende, både med arbeidsoppgaver og den sosiale settingen. Aktøren har hatt utmerket oppmøte og fått positive tilbakemeldinger fra det øvrige personalet på sin innsats. I løpet av høsten forandret eierskapet i forretningen seg og med det aktørens arbeidshverdag og oppgaver. Dette medførte at aktøren ønsket å slutte i november 2010 og heller skaffe seg erfaring andre steder. Den prosessen ble påbegynt, og på bakgrunn av aktørens erfaring med datamaskiner har vi i prosjektet gått i dialog med en leverandør av web-tjenester om mulig utplassering og praksis. Dette etter ønske fra aktøren selv.

Konferansen

Jeg Tør inviterer til en annerledes konferansen

-Hva gjør jeg når livet henger i en tynn tråd?

Prosjektet inviterte til konferanse i Nøtterøy kulturhus den 15. juni 2010. Hensikten med konferansen var å presentere prosjektet for mennesker som jobber innenfor NAV, enten lokalt eller nasjonalt, innfor psykiatri og andre som kunne tenkes å ha interesse av å lære om prosjektet. I tillegg til å vise frem forestillingen en gang til presenterte gruppen nye innøvde dansenumre. Tre aktører snakket om sin egne opplevelser i prosjektet, hvor de var i livet før prosjektet begynte og hvordan deltagelse i prosjektet hadde påvirket dem.

Flere av aktørene var involvert i planlegging av dagens innhold og spesielt utforming av invitasjon. Det ble også laget en liten film av aktørene som ble publisert på prosjektets nettside (den er nå fjernet) og sendt ut som link via e-post til de inviterte.

Filmen var helt egenprodusert og fremstilte aktørene som karikerte brukere av NAV som finner det vanskelig å kommunisere med saksbehandlerne. Det understrekes at denne kommunikasjonssvikten er et tosidet problem og det ble oppfordret til å delta på konferansen for å forstå hva som egentlig blir sagt.

På konferansen var det også tre foredragsholdere. Først Marianne Gran, prosjektleder for «Jeg Tør» som presenterte prosjektet og snakket generelt om teater som metode. I tillegg var det to innleide foredragsholdere. Håvard Tjora, utdannet lærer, forfatter av boka «Mattemagi» men kanskje mest kjent fra TV-programmet «Blanke ark», der han i løpet av seks uker tok tak i en gruppe elever med læringsvansker og snudde på deres situasjon. Han holdt foredrag om temaet «læring» og introduserte for tilhørerne en rekke interessante tanker om temaet.

Den siste foredragsholderen var Rikke Gürgens Gjærum, Førsteamanuensis Dr. Art og Forskningsleder ved høyskolen i Harstad snakket om temaet «Usedvanlig estetikk» som blant annet handlet om hennes arbeid med psykisk utviklingshemmede.

Det ble også presentert en evaluering av «Jeg Tør»-prosjektet levert av Ellen Andvig og Anne Lyberg, begge førstelektorer ved Høgskolen i Vestfold, avdeling for helsefag. Disse to har fulgt prosjektet siden oppstart høsten 2008 og foretatt en brukerorientert evalueringsstudie som dannet grunnlaget for deres presentasjon under konferansen.

Geir Ove Kvalheim, som tidligere har vært involvert i prosjektet med teaterarbeid var konferansier for dagen og sørget for fine overganger og introduksjoner med humor og varme.

For aktørene var konferansen en mulighet til å samles igjen som gruppe etter å ha vært delvis separert med fokus på egen retning i nesten et år. Det ble en mulighet til å finne sammen igjen som gruppe, skape noe sammen og på ny våge å stå foran et publikum. På mange måter ble dette enda en terskel å gå over.

Forestillingen skulle denne gangen settes opp på en scene som var mye større og mye mer profesjonelt utstyrt enn den som var arena for de første forestillingene. Dette bød på både utfordringer og muligheter. Espen Kvernbergh stod for regi denne gang. Det ble foretatt mindre endringer i manus, koreografi og scenografi baserte på de nye omstendighetene og mulighetene ved å spille på en vesentlig større scene.

Denne konferansen ble en fin mulighet for aktørene å reflektere over hva de har vært med på og atter nye skritt videre i livet, samtidig som de fikk en mulighet til å vise seg frem for en gruppe mennesker som de tidligere aldri ville nådd frem til.

En av aktørene presenterte og overrakte et egenprodusert maleri til NAV's FARVE-midler.

SWOT – som målstyringsverktøy

strength – weakness – opportunity -threat

Som et ledd i målsettingen om å kunne oppnå et mer selvstendig fungerende, og dermed tilfredstillende, livssituasjon for den enkelte aktør, underforstått - være i stand til å *klare seg på egne ben*, ble det i 2010 iverksatt en ytterligere form for tiltak i prosjektet.

Året 2010 hadde i hovedsak tatt sikte på å konsolidere og etablere et selvstendig eierskap til den tillærte trygghet og mestring som den enkelte aktør hadde tilegnet seg under hele prosjektperioden. Ønsket var at aktørene i størst mulig grad skulle være i stand til å benytte seg av enkle, men effektive verktøy for å definere sine mål og samtidig bli i stand til å nå disse.

For å oppnå den ønskede målsettingen, ble det utarbeidet et tilpasset praktisk/visuelt styringsverktøy som i hovedsak bygger på etablerte og anvendte prinsipper benyttet i ulike sammenhenger innenfor faget prosjektstyring.

Livet i seg selv er likevel mer enn et prosjekt, og består av både praktiske, emosjonelle og også åndelige aspekter. Oppfatningen om mennesket som en helhet har da også dannet grunnlaget for innholdet i det utarbeidede styringsverktøy.

I hovedsak bygger konseptet på elementer som spenner fra grunnleggende ting som *ønsker, drømmer og visjoner* til de mer konkrete ting som bevisst målstyring fulgt av de praktiske handlinger som kreves for ønsket *måloppnåelse*.

Bakgrunnen er den erkjennelse om at *motivasjon* i seg selv er en enorm drivkraft for å bringe oss dit vi ønsker med våre liv. Viljen til å ofre "det lille ekstra" er merkbart mer tilstede når motivasjon og *lysten* til noe driver oss. Dette er da også fremkommet av de intervjuer og samtaler som er gjennomført med de aktuelle aktører.

Oppstart og gjennomføring har foregått i perioden mars 2010 – fram til prosjektperioden utløp. I samband med evaluering og oppnådd framdrift forøvrig, anses dette som en alt for begrenset tidsperiode, mye grunnet den enkelte aktørs begrensning for deltagelse siste halvår i og med annen aktivitet som skole, arbeid med mere. Evalueringen avdekker at oppstartstidspunkt med fordel kunne vært iverksatt

allerede ved påbegynnelse av prosjektet. Dette ville da synliggjort fremdrift og progresjon tydeligere, samtidig som de nødvendige tiltak kunne vært iverksatt på et mye tidligere tidspunkt.

Økonomi har også vært en underliggende og naturlig del av styringsverktøyet, med bistand til å skaffe oversikt over gjeld, samt forsøk på å inngå de nødvendige avtaler om betjening av disse. Ingen av aktørene har vesentlig grad av ubetjent gjeld, men som et aspekt i tanken om *hele mennesket* og alle sider av tilværelsen, var det viktig å skaffe god styring også på dette område. Budsjettering er også en naturlig del av måloppnåelse, og derfor også berørt.

Et verktøy av denne karakter er i seg selv ikke utslagsgivende for et godt individuelt resultat, men den bevisstgjøring, tro på egne ferdigheter og resultater som blir gjort synlig for aktøren, vil i seg selv bidra til en tro på evnen til å styre tilværelsen mot ønsket utfall. Dette gjelder bevisstgjøring om både positivt og negativt utfall. Endringer hos individet generelt er en langsiktig prosess, så de langsiktige virkningene av tilegnet kunnskap fra prosjekt -målstyring, kan ofte vise seg å bære frukt på et vesentlig senere tidspunkt.

Dans.

I 2009 startet arbeidet med forestillingen ”Tynn tråd”, og forestillingen inneholdt musikalsk og visuell opptreden av aktørene med fokus på formidling av sterke uttrykk som gjenspeilet deres egne tanker og erfaringer.

Dansegruppen jobbet med koreografier som skulle inn i forestillingen. Hovedfokus på første koreografi var felleskap, og her var målet at alle aktørene skulle delta på danseøvelsene og innstudere en felleskoreografi. Danseøvelsene inneholdt trinnkombinasjoner som aktørene skulle lære seg både individuelt og i fellesskap med andre. Dette skapte mestringsfølelse, god kjemi mellom aktørene og rett og slett veldig god stemning!

Noen av aktørene fikk også bruke bevegelser under veiledning for å utdype uttrykket

til sin karakter på scenen. Kroppspråk er veldig ofte brukt til å forsterke en følelse, karakter eller stemning i tillegg til for eksempel dialoger/monologer eller andre kunstneriske elementer på en scene. Aktørene fikk kjenne sin karakter rett på kroppen ved å sette bevegelser til sin karakter i form av små solokoreografier. Dette ble både utfordrende, spennende og givende fordi uttrykket ble mye sterkere og aktørene kunne bruke sitt eget kroppspråk i kunstnerisk tolkning av sin karakter.

Høsten 2010 startet dansegruppen med å videreføre erfaringene fra forestillingsarbeidet våren 2010.

Kreativ dans er med på å utvikle den individuelle og samarbeidsskapende danser. Gjennom ulike øvelser som improvisasjon skaper hver enkelt danser bevegelser utelukkende ved å bruke sitt eget kroppspråk uten å komponere bevegelser i hodet først, men kun gjøre bevegelser som faller naturlig der og da. Danserne vil få retningslinjer og verktøy slik at de har noe å bygge sin komposisjon ut i fra. Dette verktøyet kan være ulik bruk av rommet man danser i, bruk av nivå, tempo, repetisjon og eksterne virkemidler som for eksempel en stol, en stakk eller andre visuelle ting. Danserne vil fortløpende få tilbakemelding på sitt arbeid, både individuelt og i samsvar med andre aktører og dermed få en jevn utvikling.

For aktørene er dette en ny og spennende prosess fordi de skal skape selv og fordi komposisjonen skjer umiddelbart uten planlegging! Aktørene blir også bedt om å ta med egne erfaringer og følelser inn i komposisjonen og dette gjør at prosessen blir ytterst personlig og kjemien i gruppen blir sterkere.

Aktørene blir gitt tekniske og kreative øvelser av veilederen som hjelper til å bygge en trygg atmosfære rundt prosessen. Aktørene får utløp for sine kreative og kunstneriske behov og i samarbeid med andre aktører og veileder skaper de hele komposisjonen selv.

Fordi aktørene selv kom med ønsket om å gå videre fra innstudering av dans, til skapende dans, får de en enorm utvikling på kort tid.

I begynnelsen startet aktørene med individuelt arbeid for å bli vant med å skape bevegelser og etter hvert utvikle ett større bevegelsesspråk.

Alle mennesker har ett stort bevegelsesspråk (kroppspråk). De fleste mennesker bruker bare en liten del av dette språket i hverdagen til å uttrykke hvem de er, hva de

vil og hvordan de vil ha ting gjort. Dette er det underliggende planlagte språket som vi kontrollerer.

Så har vi det språket som ligger i underbevisstheten, som kommer fram når vi ikke planlegger, som for eksempel når vi blir overrasket, sjokkert, irritert osv. Dette er det språket som kan komme fram fra ulike improvisasjonsøvelser og som ofte blir brukt i skapelsesprosessen av nye dansekomposisjoner.

Aktørene fikk også øvelse i å bruke sin egen komposisjon som virkemiddel eller som inspirasjon i andres verk. Aktørene samarbeidet om bevegelser og brukte sin motspillars språk som kommunikasjon i dansekomposisjonen. Dette er en stor utfordring fordi det ikke bare krever full konsentrasjon rundt aktørens individuelle arbeid, men også krever en oppmerksomhet rundt andre aktører. Og dette skaper igjen tolkningsforståelse for andre aktører og samarbeid.

Målet for dansegruppen høsten 2010 var rettet etter deres eget ønske om å skape og utøve dansekunst. Gjennom øvelser, veiledning og sterk kreativitet fra aktørene ville aktørene skape dansekomposisjon, bygget på bevegelse språk, det individuelle kunstneriske arbeid og samarbeid.

”Dans kan gjøres hvor som helst, når som helst, av hvem som helst og gjør det umulige mulig, det mulige enkelt og det enkle elegant!”

Skrivekurs og kurs i skuespillerteknikk

Arbeidet med kunst og kultur har mange vesentlige fellestrekk, uavhengig av sjanger eller uttrykksform. Det krever en grunnleggende trening hvor tilstedeværelse, lytting, improvisasjon og en kultivering av egen kreativitet står sentralt. På mange måter handler arbeidet også om å stenge ute all den støy som omgir mennesker til daglig; telefoner, trafikk, musikk fra butikker, kafeer og i heiser, mennesker som roper, elektronisk post som krever svar, sosiale medier som får deg til å føle ”at du følger med i tiden”, krav fra foreldre, søsken, kjærester, kolleger og venner i nød. Det er få rom i hverdagen som gir armslag til det skapende og lekende mennesket.

Skrivekurset og kurset i skuespillerteknikk har hatt tre forskjellige, men overlappende innfallsvinkler:

Skape et godt rom, en egnet arena for trening, hvor vi er blitt enige om hva vi skal gjøre, hvordan vi skal gjøre det og hvor vi skal.

Trene personlig egnethet, forberede kropp og sinn på det kreative arbeidet vi skal gjøre.

Skrivetrening og skuespillertrening.

For at vi skal lykkes med arbeidet vårt er det viktig at vi alle er enige om hvorfor vi er samlet og at vi har en felles oppfatning av hva vi skal gjøre. Vi har brukt mye tid på å avklare hverandres forventninger, både til hverandre og til arbeidet: Hva innebærer et skrivekurs, hva innebærer et kurs i skuespillerteknikk og hvilke forventninger og mål har jeg som elev? Dette har vært særdeles viktig i en gruppe hvor det har vist seg at de personlige forutsetningene så vel som ønsker har vært vidt forskjellig. Det viste seg tidlig i arbeidet at det måtte lages et undervisningsopplegg som var grunnleggende og generelt samtidig som man lyttet til den enkeltes behov og justerte oppgavene individuelt rettet mot den enkeltes mål.

En del av undervisningen har handlet om å avlære deltakerne. Vår kulturbakgrunn er preget av ”nei-kultur”, vi er flinkere til å problematisere enn til å finne løsninger, vi liker bedre å prate enn å lytte og nærhet er skummelt. Individualitet og status er to kjerneverdier, mens det å samarbeide, finne løsninger og å bygge kollektivt har mindre fokus.

Mye av gruppas grunntrening har derfor handlet om å bygge disse ferdighetene, individuelt så vel som kollektivt.

I tillegg er LØFT-metodikk brukt som grunnfilosofi for arbeidet. LØFT betyr å ha et løsningsfokusert grep på hverdagen, kort oppsummert gjennom ”slagordet”:

Det blir mer av det du snakker om. Sett ord på drømmene dine!

Skrivekurs

Målet med kurset har vært å gi deltakerne grunnleggende trening i å skrive tekster av ulik art. Vi har brukt mye tid på trene oss i å skrive fritt og uten sensur. Som

mennesker hender det ofte at vi ikke lar våre umiddelbare tanker slippe til. Vi tenker en tanke, vi pynter på den, tar bort noe og gjør den vakker og klar til å møte verden og andre menneskers respons. I skrivearbeidet er det viktig at vi tillater oss å la alle tanker møte papiret og at vi trener oss på å ta i mot det hodet og kroppen har å tilby. Det er våre tanker og ideer vi lager tekster av og vi er avhengig av fri flyt. Og som Wenche Foss sier: Levende tanker er ikke perfekte. De utvikler seg.

En annen "sannhet" når det gjelder skriving er at vi ofte må skrive 99 sider før vi har den ene virkelige gode teksten. Så det handler altså om å skrive, skrive og skrive, for deretter å gå tilbake og bearbeide teksten.

Vi har skrevet på improvisasjon, vi har jobbet med artikkelstoff, dikt, scenetekster og vi har brukt en del av arbeidstiden vår på deltakernes forestillingsprosjekt, som starter vinteren 2011.

Skuespillerteknikk

En skuespillers viktigste oppgave er å lytte. Lytte til sine omgivelser, sine medspillere og til seg selv. Har du et trenet øre og en kropp som lytter vil du som skuespiller nå langt. Du vil få servert dine handlinger gjennom dine medspillers bevegelser og ord. For en skuespiller skjer alt for første gang, alt er nytt, hver eneste kveld, gjennom forestilling etter forestilling.

Denne evnen til å lytte, ikke bare etter ord, men også etter hva rommet forteller deg, er derfor et av de mest sentrale treningsområdene i et kurs i skuespillerteknikk. Særlig fordi vi som mennesker i vårt daglige liv i større grad bruker tid på å uttrykke oss selv, heller enn å lytte til hverandre.

Dernest har vi brukt mye tid på å trene evnen til å ta i mot tilbud (igjen blir lytting sentralt). Gjennom improvisasjonstrening lærer vi opp evnen til å si JA i stedet for nei, til å akseptere de tilbudene vi får i stedet for å blokkere.

I tillegg til lytting og improvisasjon, har sentrale deler av treningen handlet om bevegelse, romforståelse, teksttolking og statsusarbeid.

Et mål med kurset har vært å forberede deltakerne på deres eget forestillingsprosjekt, som starter vinteren 2011.

Fotokurs

Høsten 2010 ble det iverksatt kurs i foto for de som hadde uttrykt ønske om dette i en undersøkelse vi gjennomførte før sommeren. Hensikten med kurset var for de involverte å kunne videreutvikle og spesialisere seg på felt innenfor foto. I samarbeid med de som tok del i kurset arbeidet vi frem en plan som fungerte både i kurssammenheng og med hensyn til individuelle ønsker. Der fokus på komposisjonelle retningslinjer og innstuderte teknikker hadde fått plass ved tidligere kurs, var det denne gangen viktigere å overse eventuelle begrensninger. Dette ble kombinert med et ønske fra aktørene som var med om å lære mer om digital etterbehandling av bildene.

Med utgangspunkt i enkle bilder som aktørene selv tok gikk vi gradvis igjennom grunnleggende prinsipper for digital etterbehandling av bilder (i korte trekk det som tidligere ble gjort i mørkerommet). Vi prøvde oss litt frem med enkel manipulering av farger etc, og avanserte gradvis frem til mer kompleks digital bildemanipulasjon. Kursene ble organisert en dag pr uke, og det er da visse begrensninger for hvor mye tid som kan disponeres til hvert element. Det var likevel viktig å introdusere aktørene til ideer og prinsipper, og i den grad det lot seg gjennomføre la alle prøve seg frem på egenhånd. Dette fungerte relativt godt, skjønt det er mye teknikk som skal øves inn før resultatene er veldig gode. Inntrykket er at kombinasjonen av å bli presentert med muligheten som finnes innen for digital fotobehandling og anledning til å prøve seg frem på egenhånd var en vellykket fremgangsmåte. Med bakgrunn i ønsket om å lære nye ting, med det usikkerhetsmomentet i forhold til kvaliteten på resultatene av denne prøvingen og feilingen, ble det ikke uttalt noen spesifikk målsetting for fotokurset. Det var en uttalt tanke å ha muligheten til å gjennomføre en utstilling, men med tanke på at deltakerne på fotokurset skulle gis muligheten til å lære det de var mest nysgjerrige på falt tanken på utstilling bort som en naturlig følge av fokuset på frihet og utprøving.

Deltakerne ble også introdusert for oppgaver som liknet på jobbsituasjonen til en

fotograf, som illustrasjonsoppgaver, portrett og familiefotografering, presseliknede situasjoner etc. Disse bildene gikk så gjennom en prosess som var tilnærmet lik den som forekommer i profesjonell sammenheng. Utvelgelse av bilder, etterbehandling og ferdigstilling.

Konkrete oppgaver fungerte bedre enn total frihet på den måten at det ble brukt mindre tid på å komme frem til hva som skulle gjøres og mer tid til å faktisk produsere bilder.

Filmkurs

Filmkurset ble også satt i gang på bakgrunn av ønsker før sommeren. Tidligere i prosjektet hadde film vært en vesentlig del av innholdet. Aktørene så mye film som en del av prosessen det var å planlegge forestillingen «Tynn tråd». Det ble også produsert film i form av musikkvideoer ved flere anledninger. Dette var ment for å gjøre aktørene komfortable med mediet, noe de også ble, og som resulterte i at en egenprodusert filmsekvens ble inkludert i forestillingen. Disse erfaringene dannet grunnlaget for kursets innhold.

Det ble satt av en dag i uken til filmkurset og for å utnytte tiden mest hensiktsmessig ble det ikke vist filmer som en del av innholdet. Aktørenes opparbeidede erfaring fra film, både i forbindelse med kurset og utenom, ble heller lagt til grunn.

Kursets målsetting kan deles i tre deler. En teknisk forståelse av filmproduksjon og utvikling av ferdigheter og kunnskap om utstyr og programvare. En annen del fokuserte på prosessen og teknikker som animasjon etc. En tredje målsetting handlet om å fortelle historier igjennom kamera.

For å oppnå disse målene ble det lagt en rammebetingelse at ingen av de ferdige filmene skulle ha en lengre varighet enn 30 sekunder, og de skulle ikke inneholde dialog.

Den begrensede varigheten hadde til hensikt å lære deltakerne stram redigering. Når man jobber med film er det en utfordring at det ferdige produktet lett kan bli for langt,

og at nettopp styrken til en film ofte ligger i hvor lite som vises, ikke hvor mye.

At dialog ikke var inkludert hadde to hensikter. Den ene var å unngå mye unødvendig sløsing med tid som skuespill kan medføre i form av tabber, fnising etc. Den andre var å lære aktørene å benytte seg av kamera som fortellerstemmen.

Utover de nevnte føringene stod aktørene fritt i valg av tema og innhold. De ble oppfordret til å velge enkle utgangspunkt for filmene de skulle lage, og ikke lage unødvendige utfordringer.

Også med film var det enklere for aktørene når det ble lagt konkrete retningslinjer. Føringene var enkle, ofte et tema eller en enkel teknikk eller innfallsvinkel. Som eksempel kan det nevnes en kort filmsnutt som ble produsert med tanke på at aktøren skulle begå så mange kontinuitetsfeil som mulig, mens en tekst ble lest opp. Resultatet er både morsomt og severdig. Aktørene opplever prosessen som underholdende, samtidig som de lærer en del viktige elementer inn filmarbeid.

Oppsummering og avslutning.

I desember 2010 er situasjonen slik at to aktører har gjennomført et år med Barne- og Ungdomsarbeid. Den ene fikk som nevnt ikke tatt eksamen, men er i gang med å fullføre dette til våren. Den andre skal ta fatt på praksis.

To aktører har søkt seg til eget arbeid, den ene har skaffet seg truckførerbevis og med hell fått jobb, mens den andre er i prosessen. De har fått hjelp og støtte fra prosjektet til å lage CV skrive søknader etc.

To aktører holder på med sitt eget prosjekt der de skal sette opp en forestilling. De er selv ansvarlige for alle aspektene av et slikt foretagende, økonomisk, praktisk, logistisk. Kun i begrenset grad har de fått hjelp fra prosjektet, og da i form av veiledning, korrektur av søknader, hjelp med oppsett, formidling av kontakter etc.

Den aktøren som var i arbeidstrening er i ferd med å finne et nytt sted der han kan

fortsett i samme spor.

Det første året i prosjektet ”Jeg Tør”, og til dels også det andre året, hadde en sosial karakter med felles aktiviteter på kveldstid, som konserter, teater, kino etc. Dette har ikke vært prioritert i 2010 av flere grunner. Det har ikke vært ansett som like viktig som tidligere år da mange av aktørene kom fra mer eller mindre isolerte tilværelser. Prosjektet har åpnet sosiale dører for aktørene og de gir uttrykk for at de har et helt annet sosialt liv nå enn før starten. I prosjektets tidligere fase anså vi det som en viktig del av aktørenes utvikling å bli introdusert for kulturelle inntrykk, og gjerne av en type de ikke selv hadde eksponert seg for. Det skulle settes opp en forestilling og den faglige inspirasjonen var viktig, men like viktig var den sosiale treningen som kom som en naturlig følge av disse tiltakene. I løpet av det siste året har vi vurdert det slik at aktørene selv må bære det sosiale ansvaret for sitt eget liv, og de har i stor grad gjort det selv også. Aktørene gir uttrykk for at de har et helt annet sosialt liv nå enn før oppstart.

En annen vesentlig grunn har vært økonomi. Det første året ble det brukt ganske store summer på sosiale og kulturelle opplevelser, og det har det ikke vært rom for senere i prosjekt, med noe få unntak som kinobesøk, kafébesøk etc.

Målsettingen med å etablere en trygghet og tro på at drømmer, visjoner og mål er oppnåelige når rett innsats og bevisst målstyring benyttes, anses som en etablert sannhet hos de involverte aktører. Aktørene har vist formidable evner og resultater gjennom både teaterforestillinger, prosjekter, skolegang med beståtte eksamen i tillegg til, for noen, erfaringer fra arbeidslivet.

De forskjellige sideprosjektene hadde som overordnet mål å sysselsette aktørene på dager da de ellers ikke hadde andre planer. Det var tenkt som et tilbud utover den primære aktiviteten de var involvert i, hovedsaklig utdanning eller arbeidstrening. Dette skulle blant annet fungere som motivasjon til å utholde det som for aktørene kunne oppleves som en frustrerende prosess, men også fungere som en metode for å kunne følge opp aktørene enkeltvis. Vi la vekt på at aktørene i størst mulig grad skulle gis mulighet til å holde på en fast og normal døgnrytme, noe vi med hell hadde klart å etablert hos aktørene.

Arbeid med mennesker med psykiske problemer innebærer å bistå dem til å finne egne mål, gi støtte til å kunne godta seg selv og lære å samhandle med andre ut på basis av vanlige normer for sosialt samvær. Alle involverte i prosjektet har hatt dette fokuset. Vi har jobbet med viktigheten av gruppesamarbeid, individuelle samtaler og relasjonsbygging. Det sosiale fellesskapet har blitt støttet i takt med ens egen selvutvikling. Aktørene har lært om konfliktløsning. De har tort å ta dem, og de har jobbet med å håndtere dem.

Tidligere har de bevist at de tør, og identifisert hva de har lyst til å prøve seg på i arbeidssammenheng. I dette prosjektet, har de gjennomført mange av sine planer og dermed bevist at ”JEG KAN”.